Стенограммы

XIII Рийгикогу, VII Сессия, Очередное пленарное заседание
Вторник, 03.04.2018, 10:00

Отредактированная

10:00 Istungi rakendamine
1. 10:03 Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses tulumaksu osalise suunamisega vabaühendustele maksumaksja poolt" eelnõu (589 OE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Enn Eesmaa
Tere hommikust, austatud Riigikogu! Avan täiskogu VII istungjärgu 10. töönädala teisipäevase istungi. Et meil oleks ka homme ning ülehomme tööjärg ees, on praegu võimalik anda üle arupärimisi ja seaduseelnõusid. Palun, Marko Pomerants!

10:01 Marko Pomerants
Tervist, lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Riigikogu kodukorrast tulenevalt on võimalik esitada arupärimisi, umbusaldusavaldusi ja seaduseelnõusid, millest põhiseaduskomisjon valis viimase. Seega on põhiseaduskomisjon algatanud õiguskantsleri seaduse täiendamise seaduse eelnõu, mille kohaselt täidaks õiguskantsler inimõiguste kaitse ja edendamise ülesandeid, lähtudes ÜRO Peaassamblee 1993. aasta 20. detsembri resolutsioonist 48/134 "Inimõiguste kaitse ja edendamise riiklike asutuste staatuse ja toimimise põhimõtted". Kui sellest eelnõust saab seadus – ja ma eeldan, et saab –, siis hakkab meie õiguskantsler täitma Eestile rahvusvaheliselt võetud riikliku inimõiguste asutuse ülesannet. Eelnõu on lühike ja arusaadav. Loodan, et menetleme seda kenasti. Aitäh!

10:02 Aseesimees Enn Eesmaa
Rohkem kõnesoove ei ole. Kolleegid, palun kohaloleku kontroll!
Kohaloleku kontroll
Istungist võtab osa 83 ja puudub 18 rahvasaadikut. Kohal on ka üks kahest tänasest sünnipäevalapsest. Tiina Kangro, palju õnne sulle! (Aplaus.) Ja kui te juhtute täna oma eluteel kohtama Liina Kersnat, siis infoks, et ka temal on täna sünnipäev. (Aplaus.)

---

1. 10:03 Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses tulumaksu osalise suunamisega vabaühendustele maksumaksja poolt" eelnõu (589 OE) esimene lugemine

10:03 Aseesimees Enn Eesmaa
Tänane esimene päevakorrapunkt on Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses tulumaksu osalise suunamisega vabaühendustele maksumaksja poolt" eelnõu 589 esimene lugemine, mille lõppvaatus nõuab ka hääletust ja Riigikogu koosseisu häälteenamust. Palun ettekandjaks Riigikogu liikme Artur Talviku!

10:04 Artur Talvik
Istungi juhataja! Head kolleegid! Tutvustan teile täna otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses tulumaksu osalise suunamisega vabaühendustele maksumaksja poolt" eelnõu 589. Tegemist on nn 1% seadusega, mis tähendab seda, et iga kodanik saaks suunata 1% oma maksustatavast tulust

temale sobivale vabaühendusele. Asja selgitamiseks ütlen täpsemalt, et seda 1% käsitletakse mitut moodi. Võib ka niimoodi võtta, et see on praegusest 20%-lisest tulumaksust üks protsendiosa või 1/20, mida saaks kodanik ise suunata. Kui me vaatame, kui palju eraisikutele tulumaksu tagasi laekub, siis seda on üle 65 miljoni euro, summa ligineb 70 miljonile. See on see summa, mille meie suunaks inimestele jagamiseks.
Mis probleemi me siis siin selle seadusega lahendame? Kõigepealt, see ei ole midagi uut, sarnased n-ö protsendiseadused on kasutusel mitmes Kesk-Euroopa riigis. See on teatud mõttes üleminek. Varem on näiteks Itaalias kasutatud kogudusemaksu: inimesed on saanud suunata mingi protsendiosa oma tulumaksust oma kiriku kogudusele. Praegu on selline võimalus olemas Ungaris, kus see 1996. aastal kasutusele võeti. Sealt on see levinud Slovakkiasse, Poolasse, Rumeeniasse ja Leetu, kus igal pool seda meetodit, kui nii võib öelda, väikeste variatsioonidega kasutatakse.
Aga mis probleemi me sellega Eestis lahendame? Ennekõike nii palju, et ma olen üsna jõhkralt öelnud, et väga paljud vabaühendused peavad tegelema n-ö poliitilise kintsukaapimisega. Nad on selleks, et nende tegevus saaks mingisugustki toetust, suunanud oma näo poliitilise eliidi poole: mida parem poliitiline tutvus sul on, seda parem rahastus on ka sinu organisatsioonil või sinu organisatsiooni allorganisatsioonil. Ehk selline raha küsimas käimine kas kohalikes omavalitsustes või lausa ministeeriumides n-ö katuserahani välja on problemaatiline. Seega on vabaühendused muutunud teatud mõttes sõltuvaks poliitikutest ja see 1% seadus võiks neid sellest sõltuvusest veidi vabastada.
Teine probleem on kindlasti see, et hoolimata sellest, et meil on KÜSK-id ja igasugust sorti fondid, on vabaühendustel tegutsemiseks või oma ideaalide täitmiseks rahalisi vahendeid siiski vähe. Annetused kui sellised on aastateks samale tasemel jäänud, seal ei ole hüpet tekkinud. Kuigi vabaühenduste liit on teinud väga palju pingutusi selleks, et annetusi tehtaks ühiskonnas rohkem, pole Eestis kahjuks aastate jooksul tõusu näha olnud. Ka poliitiline suund on vastupidine: rida valitsusi on läinud seda teed, et vähendanud ka annetuste puhul tulumaksu tagastamise osa kodanikele. See kõik kokku viib selleni, et vabaühendustel on oma eesmärkide teostamiseks vähe rahalisi võimalusi.
Kolmas probleem on see, et vabaühendusi on meil küll palju, aga laiem üldsus nende tegevusest suurt midagi ei tea. Nad pusivad kuskil omaette, kirjutavad mingisuguse fondi jaoks projekti, saavad selle raha enda kätte ja teevad selle projekti valmis, ning pusivad siis edasi. Ehk nad on suhteliselt väiksed ja suhteliselt kinnised organisatsioonid. 1% seadus sunniks neid teatud mõttes näo rahva poole keerama, kui nad soovivad selle 1% kaudu toetust saada. Nad peaks meid rohkem teavitama sellest, mida nad teinud ja saavutanud on, ning muutma oma tegevusi veelgi läbipaistvamaks ja avalikumaks, kui need tänapäeval on. Kriitikud on öelnud, et 1% seaduse puhul tuleb palju tegemist reklaamiga, aga mina ütlen vastupidist: mitte reklaamiga, vaid enda tegevusest teavitamisega. Ja see ongi puudujääk, see ongi suur miinus. Kui minna laiemalt inimeste käest uurima, et nimeta mõni konkreetne vabaühendus, mille tegevusest sa natukene rohkem tead, siis nad jäävad üsna jänni. Loomulikult on inimesi, kes ise mitmes vabaühenduses tegutsevad, aga laiemalt võttes on see probleem.
Rahastamisotsuste detsentraliseerimine ja depolitiseerimine. Ühest küljest ma sellest juba esimese punkti all rääkisin, st inimestele võimaluse andmisest osaleda eelarveprotsessis. Siin peab selgeks tegema, et 1% seaduse puhul ei ole siiski tegemist annetusega. Annetus on hoopis midagi muud. Annetus on see, kui sa oled raha teeninud ja otsustad selle siis kuhugi ära anda. Praegu on tegemist avalike vahendite jagamisega ehk sellega, et inimesed saavad kaasava eelarve korras vabaühendustele toetusi jagada. Ja ma arvan, et see võiks olla ka üks n-ö ravim. Meil räägitakse praegu ühiskonnas väga palju sellest, et võim on rahvast võõrandunud. Üks meetod, kuidas rahvast võimule lähemale tuua, oleks anda talle võimalus osaleda eelarve tegemisel.
Siin on olnud palju juttu erinevatest uuringutest. Üks Praxise uuring on tehtud umbes kümme aastat tagasi. Eestit kutsuti siis ka selles 1% klubis osalema. Meie vabaühenduste liit suhtus aga sellesse 1% seadusesse väga kriitiliselt. Ta pidas nagu Eesti ühiskonda edasiarenenumaks nende riikide ühiskondadest, kus see 1% seadus kasutusel oli, ja arvas, et meie kolmanda sektori olukord on parem. Aga nüüd tegi Vabaerakond Kaul Nurme eestvedamisel põhjaliku kolmanda sektori analüüsi. Mida me sealt näeme? Kolmandal sektoril läheb justkui hästi: sinna läheb päris palju raha. Aga kui hakata vahet tegema, mis asja peale see raha läheb, siis enamik sellest läheb loomulikult riiklikele sihtasutustele ja riiklikele MTÜ-dele või oma sisu poolest munitsipaal-MTÜ-dele. Juriidiliselt või vormiliselt on nad kõik ühedsamad MTÜ-d, aga sisu poolest on osa väga selgelt riiklikud, saades vahendeid otse riigieelarvest. Kui rahalist poolt vaadata, siis ainuüksi üks neljandik kolmandasse sektorisse minevast rahast jõuab

tegelikult vabaühendusteni. Ja kui nüüd vabaühenduste juurde minna, siis me näeme, et ka nemad on riiklikest toetustest ja riiklikest annetustest päris suures sõltuvuses. Ehk sellist raha, mis tuleb ilma poliitiliste otsusteta, poliitikute või ametnike otsusteta, on selles sektoris väga vähe.
Mul on siin ka üks päris korraliku paksusega uuring, mis tehti nende maade kohta, kes kasutavad 1% seadust, ehk Ungari, Poola, Rumeenia, Slovakkia ja Leedu kohta. 2016. aastal oli Slovakkias ka suur konverents, mis käsitles seda 1% seadust. Siit neid järeldusi lugedes võib küll öelda, et 1% seadus on nendele ühiskondadele hästi mõjunud. Algselt – see oli ka üks Praxise uuringus tõstatatud lähteülesanne – taheti suunata tähelepanu sellele, et 1% seadus võiks ühiskonnas tõsta n-ö filantroopia osakaalu. Tegelikult on 1% seadus seda ülesannet suhteliselt vähe täitnud. Teisest küljest sai selle uuringuga hirm, et 1% seadus vähendab vabatahtlike annetuste osakaalu ühiskonnas, väga selgelt ümber lükatud. Annetuste osakaal ei ole 1% seaduse tõttu ühiskonnas vähenenud. Ja ma toonitan veel kord, et 1% seadust ei tohiks käsitleda annetusena ega ka mingi filantroopia õppimise vahendina. Küll aga peaks seda käsitlema sellise vahendina, mis paneb inimesi mõtlema vabaühenduste peale, kes teevad ühiskonnas olulisi asju, ja suunama maksuraha nendele vabaühendustele. Siin on palju võrdlusi: igas riigis on väikeste erinevustega neid suunamisi tehtud. Meiegi ütleme konkreetselt, et erakonnad, kes on ka MTÜ-d, ei peaks 1% seaduse alla minema. Me ütleme, et ka korteriühistud, kes tegelevad pigem tulundustegevusega ehk ajavad väikse seltskonna majanduslikke asju, ei peaks selle 1% seaduse alla minema.
Üldiselt me tahame lisaks sellele 1% seadusele tulla välja veel mitme vabaühendusi puudutava eelnõuga. See on alles esimene samm. Järgmise sammuna tahame tulla välja ettepanekuga teha tõesti vahe sisse, mis on riiklikud MTÜ-d ja sihtasutused ning mis ei ole riiklikud MTÜ-d ja sihtasutused. See on ka üks meetod, kuidas läheneda n-ö riigipiruka kärpimisele. Ehk siin on probleem: me küll räägime riigireformist ja sellest, kuidas peaks vähendama ametnike hulka ja riigi ülalpidamise kulusid, aga selle analüüsi tegemise käigus me nägime väga selgelt ära, kuidas riigiaparaat on hakanud ennast vaikselt nendessesamadesse riiklikesse MTÜ-desse ja riiklikesse sihtasutustesse peitma. Isegi poliitika tegemist on ministeeriumitest välja viidud – just nimelt nendesse sihtasutustesse, mille nimesid paljud siin kindlasti teavad. Tahame tulla välja ka suurema tulumaksuvabastuse ettepanekutega või anda rohkem võimalusi annetusi teha. Need võimalused on läinud väga kitsaks: annetamine tehakse väga tihti mitmekordse maksustamisega annetajatele väga ebamugavaks ja väga kulukaks. Siinkohal tõmban vaikselt otsad kokku. Ma vaatan, et siin on tekkinud mõned küsimused. Hea meelega vastan küsimustele. Aitäh!

10:21 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud Riigikogu! Kuna tegemist on Vabariigi Valitsusele tehtavat ettepanekut sisaldava otsuse eelnõuga, tuletan teile väga lühidalt meelde, kuidas me seda täna menetleme. Kõige tähtsam on see, et me arutame seda küsimust ja võtame otsuse vastu ühel lugemisel. Meil on kaks ettekandjat. Teine on juhtivkomisjoni ettekandja härra Jürgen Ligi. Mõlemale ettekandjale on teil võimalik esitada üks suuline küsimus ja siis tulevad läbirääkimised, mis on ka pisut teiselaadsed kui tavaliselt. Läbirääkimistest saavad osa võtta fraktsioonide ja komisjonide esindajad. Kuna see tähendaks praktiliselt igaühte meist, on tõenäoliselt mõeldud volitatud esindajaid, nii nagu vanasti öeldi. Ehk need esindajad esitavad fraktsiooni või komisjoni seisukohti. Nüüd aga küsimused. Madis Milling, palun!

10:22 Madis Milling

Suur tänu, härra eesistuja! Hea Artur! Ma olen eraisikuna toetanud vabatahtlikku päästet rohkem, kui ma julgen oma naisele öelda, kui palju on selleks raha läinud. Aga väikeettevõtjana ma seda teinud ei ole, sellepärast et see on keeruline – ma hakkan maksu maksma. Äkki oleks mõttekam vaadata üle hoopis see pool, kuidas ettevõtja saaks vabaühendusi toetada? Ja mulle jääb ikkagi segaseks see rahajagamise põhimõte. Ma ei saa jagada avalikku raha iseendaga seotud MTÜ-le ehk vabatahtlikule päästekomandole, mille liige ma olen, sest see lõhnab kriminaalselt. Selle asemel pean ma välja valima mingi MTÜ Usume Lameda Maa Teooriat või mida iganes. Kuidas sa ikkagi näed seda otsustuspõhimõtet? Ma maksan 1%, aga kuidas ma saan valida või otsustada, millisele MTÜ-le ma tahan seda raha anda?

10:23 Artur Talvik

Aitäh, Madis, hea küsimus! Mul on täpselt sama probleem. Ma ka ei räägi, kui palju raha ma olen vabatahtlikusse päästesse toppinud, ja mitte ainult sellesse. Aga siin on midagi valesti. Ma saan aru, et kui on mingisugune riiklik komisjon, kuhu sa kuulud, ja sa jagad enda MTÜ-le raha, siis see on vale. Samas, kui selline süsteem toimib, siis see peaks olema normaalne, et sa saad toetada ka neid MTÜ-sid, mille liige sa ise oled, isegi kui sa oled juhatuse liige. See peaks olema täiesti normaalne protsess. Ja see on üks põhjusi, miks me anname selle eelnõu Vabariigi Valitsusele. Selliseid nüansikesi ja teiste seaduste muutmise ettepanekuid kaasneb selle eelnõuga päris palju. Ja see on üks mentaliteedi muutmise vahendeid.
Teisest küljest öeldakse, et oi, aga siis hakkavad inimesed iseendale MTÜ-sid tegema ja sinna raha suunama. No suunaku! Nad ei saa väga palju raha, kui nad sinna oma ja veel kahe sõbra raha suunavad. Neil ei ole selle rahaga suurt midagi teha. Sellepärast, et ühiskonnas on olemas mõned susserdajad, ei tohiks me teha keerukaid süsteeme, mis hea mõtte ära rikuvad. Ehk ma arvan, et selle 1% seadusega võiks ühiskonnas seda mõttelaadi muuta. Inimene võiks suunata raha päästeühingusse, mille liige ta ise on. Inimene võiks suunata raha külaseltsi, mille liige ta ise on. Mis siin imelikku on? See on täiesti normaalne protsess – las ta suunab seda raha sinna.

10:25 Aseesimees Enn Eesmaa
Enne kui Helmut Hallemaa saab esitada oma küsimuse, ma tuletan teile igaks juhuks meelde, et sellest istungist on internetis otseülekanne, mida võivad kuulata ka meie lähisugulased, keda kindlasti huvitab, kuidas me oma perekonna raha kasutame. Helmut Hallemaa, palun!

10:25 Helmut Hallemaa
Aitäh, eesistuja! Hea ettekandja! Ma tahtsin ka samale asjale osutada. Aga ma küsin, Artur, su käest sellist asja. Ma olen ise aastaid olnud vabaühendustes, kodanikuühiskonnas, olen ka täna ning toetan neid kahe käega ja veel teistegi kohtadega. Aga Eesti ühiskond, Eesti riik on polariseerunud või väga suurte erisustega: meil on rikkad piirkonnad ehk Tallinn, Tallinna ümbrus ja Tartu. Ma küsin nüüd sellist asja. Kuivõrd pakutud eelnõu süvendab seda ebavõrdsust, mida on tegelikult järgitud ka kodanikuühiskonnas – väiksemad ühendused on ju hästi viletsas seisus –, ja kuivõrd võib see lahendada seda probleemi ehk aidata kaasa ebavõrdsuse vähenemisele?

10:26 Artur Talvik
Jah, väga hea osutus. See on probleem, millega toome tegelikult esile veel suurema probleemi Eestis. Tõenäoliselt on Põlvamaal oluliselt rohkem neid inimesi, kes tulumaksu praktiliselt ei maksagi, kuna tulumaksuvaba miinimum on nüüd nii kõrge ja palgad ikkagi suhteliselt väiksed. Ehk need summad, mida nemad kuhugi suunata saaksid, on oluliselt väiksemad. Seetõttu me loodame ühest küljest sellise kodukoha patriotismi peale, sest mida me näeme? Nii-öelda suveelanikud või sellest kohast pärit elanikud suunavad tõenäoliselt sinna rohkem raha, elades ise mujal, Tallinnas, Tartus või mujal suuremates kohtades. See on üks pool.
Aga on ka teine pool, mis vajaks võib-olla tõesti arutlust, ehkki see teeks asja muidugi väga keerukaks. Meie eesmärk on hoida seda lihtsana. Aga meie enda diskussioonidest on läbi käinud mõte panna äkki kuhugi ülemine limiit peale, et kõike raha ei pandaks ühte kohta. Ja kui inimesed ikkagi üle limiidi mingisse kohta annetavad, siis võiks jagada selle raha regionaalpoliitiliselt nende ühenduste vahel, mis on keskustest kaugemates kohtades. See on üks variant. Aga ma veel kord ütlen, et me tahame seda süsteemi hoida väga vähebürokraatlikuna, väga selgena, arusaadavana, põhimõtteliselt arvutiprogrammina, mis suunab selle raha ära nii, et sinna vahele ei tekiks jällegi tohutult otsustajaid, st ametnikke.

10:28 Aseesimees Enn Eesmaa
Peeter Ernits.

10:28 Peeter Ernits
Hea juhataja! Ettekandja! Kui vaadata riikide nimekirja, kus see asi juba kehtib, tuleb välja, et tegemist on puhtalt Ida-Euroopa riikide blokiga, kust meie puudume, Läti ja Leedu on olemas. Minu küsimus on, miks me tahame ennast siinkohal identifitseerida just Ida-Euroopa riigina. Soomet ega Rootsit siin ei ole,

küll aga on Läti ja Leedu. Kirjelda natuke, kuidas on lood Lätis, mida juhivad oligarhid. Sa ütled, et poliitikutelt peaks selle võimaluse ära tõmbama. Kuidas on Lätis see asi edukalt paika pandud?

10:29 Artur Talvik

Teatud mõttes identifitseerime ennast Kesk-Euroopa riigina küll. Mõnes mõttes me ju seda oleme – me oleme üleminekuriik. Mida ma tahan öelda? Kui võrrelda meie riiki vanade Euroopa riikidega, siis seal on annetuskultuur teine ja vaba raha osakaal inimestel oluliselt suurem kui meil. Ka siin räägitakse, et me tahaks Eesti ühiskonnas annetuse osakaalu suuremaks saada, aga suur probleem on ju see, et enamik inimesi elab palgapäevast palgapäevani. Neil ei ole seda raha, et kuhugi annetada, neil ongi vähe raha. Sa oledki selle kännu taga kinni, kui inimeste palgad ja raha ostujõud hüppeliselt ei tõuse. Olgem täpsed, Läti päris sellist süsteemi tegelikult ei kasuta. Leedu on meile võib-olla kõige lähedasem. Leedus sai see ka alguse kirikust ehk sellest, kuidas toetada kiriku kogukondi. Ja kui Soomest rääkida, siis seal on üldse kirikumaks, mille tulemusena kogukondade keskused on kirikumajad, kus toimub väga palju tegevusi, mis on hästi rahastatud. Seetõttu Soome sellist 1% seadust sisuliselt ei vajagi. Seal on see n-ö teise meetodiga ära kaetud ja riigiväline sotsiaalne tegevus seetõttu hästi toetatud. Leedu on ka selline rohkem kiriklik riik. Nad tõesti otsisid seda võimalust, kuidas pigem kiriku kogukondi toetada, aga praeguseks on nad vabaühenduste toetamisele üle läinud. Ma täpselt peast ei mäleta, aga mingisuguses osas saab ikkagi kiriku kogukondi ka toetada. Meie eelnõus on ka niimoodi ette nähtud, et kiriku kogudused on MTÜ-d. Nii et vabalt võib ka neid kiriku MTÜ-sid toetada.

10:32 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Oudekki Loone!

10:32 Oudekki Loone

Aitäh! Aitäh, hea ettekandja, selle ülevaate ja huvitava algatuse eest! Samas ma vaatan, et siin rõhutakse peamiselt vormile, räägitakse vabaühendustest, ja vähem eesmärgile, mida need ühendused ühiskonnas täidavad. Natuke te kõnes mainisite, tegelikult tahaksite siit korteriühistud ja erakonnad välja jätta. Võib-olla peaks toetama neid vabaühendusi, mille eesmärk on näiteks kohaliku elu edendamine, mingi uurimistöö, kolmandate isikute abistamise teenuste pakkumine, või võiksid inimesed suunata selle 1% ka uurimisasutustele, nagu ülikoolidele, või meditsiiniasutustele, näiteks Põlva haigla sünnitusosakonnale. Kas te arvate, et selline laiendus võiks siia ka sobida?

10:33 Artur Talvik

Veel kord: ma rääkisin pikalt riiklikest MTÜ-dest. Ma arvan, et haiglad on selline asi, mida riik – riigiaparaat, olgem täpsed – vaieldamatult peab üleval pidama. See ei ole vabaühenduste asi. Siis on midagi juba väga tuksis, kui me hakkame vabatahtlike sünnituse vastuvõtjate, vabatahtlike ämmaemandate liite moodustama jne. Asi läheks käest ära. Teisest küljest ei oleks ka õige väga täpselt ette kirjutada, kellele me seda raha tahame anda. Ma arvan, et vabaühenduste mõte on teatud isereguleeritus: nad täidavad ära need kohad, kus inimesed tunnetavad, et ühiskonnas on augud sees. Selge see, et jäävad sellised vabaühendused, mis on riiklikud ja täidavad n-ö riiklikke tellimusi kas hangete või muude lepingute kaudu. Aga vale oleks väga täpselt selekteerida, kes saab ja kes ei saa raha – see reguleerimine läheks üle mõistuse keeruliseks. Meil on praegu tulumaksuvabastusega mittetulundusühingute nimekirjas umbes 2400 mittetulundusühingut. Sinna saamiseks tuleb läbida parasjagu bürokraatlik protsess. Selliseid bürokraatlikke protsesse me tahaks vältida. Me tahaks, et see süsteem oleks väga selge, mismoodi vabaühendused sinna nimekirja saavad, ja et nad ei peaks läbima mingeid meeletuid kadalippe.

10:35 Aseesimees Enn Eesmaa

Sven Sester.

10:35 Sven Sester

Aitäh, lugupeetud juhataja! Teate, ma kuulan teie juttu ja ausalt öeldes ei saa aru, kas tegemist on lihtsalt silmakirjalikkusega. Teie tõsiseltvõetavus on päris kõvasti kannatada saanud. Aastal 2015 valiti teid esimest korda parlamenti. Sama aasta sügisel kurtsite, et Vabaerakond sai kaheksa saadiku peale

vaid 50 000 eurot katuseraha, samal ajal kui teised opositsioonipoliitikud said 30 000 näkku. 2016, aasta hiljem, saite te 300 000 eurot katuseraha, nagu te seda ise nimetate, ja jagasite selle 40 objekti peale ära. Hiljem oli sellepärast teie erakonna sees kõva pahandus, nagu ma kuulsin. 2017 ehk aasta hiljem suunasite te 300 000 eurot MTÜ-le Eesti Külaliikumine Kodukant. Ja nagu kuulda oli, asutasite kuu hiljem allfondi, mida hakkasite selle külaliikumise seltsiga jagama. Kas teile ei tundu, et kogu selle praeguse tegevusega olete te tegelikult oma sõnadest järjest rohkem kaugenenud?

10:36 Artur Talvik
Aitäh selle toreda õela rünnaku eest! Vastupidi, me oleme järjepidevalt seletanud, et katuseraha süsteem on vale. Üks põhjuseid, miks me tulime 1% seadusega välja, ongi see, et poliitikud ei peaks katuseraha süsteemi kaudu hääli ostma. Selliseid asju peaks üldse ühiskonnas vältima. Meie anname võimaluse hoopis kodanikele, inimestele. Kui nüüd tulla meie käitumise juurde, siis see, et me andsime Kodukandile katuseraha jagada, on väga selge käik sinnapoole, et ei oleks poliitilist sekkumist sellesse rahajagamisse. Mul on väga kahju, et te pole sellest aru saanud. Aga võib-olla teil ongi raske sellest aru saada, sellepärast et te olete väga kaua selles poliitilises süsteemis olnud ja n-ö jäigastunud poliitilise mõtlemisega – asjade peale tasub avaramalt vaadata.

10:37 Aseesimees Enn Eesmaa
Tarmo Kruusimäe.

10:37 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja, kuidas määratleda nn poliitilisi erakondi ja nendega seotut? Ma toon näite. Ma saan aru, et MTÜ Omad Noored on erakonnaga seotud. Kui aga paar erakonnaliiget teevad koos mõne erakonda mittekuuluva noorega MTÜ Täitsa Vabad Noored, siis kustmaalt see õhkõrn piir jookseb? Kas poliitikud või lihtsalt poliitilisse erakonda kuuluvad inimesed tohivad kuuluda MTÜ juhatusse? Ja mis saab siis, kui näiteks mõne populaarse MTÜ juht valitakse kohaliku omavalitsuse volikogusse? Kas sellisel juhul peab ta ennast taandama MTÜ-st, kuhu ta on panustanud enda ihu ja hinge, lihtsalt sellepärast, et mahtuda selle 1% alla, et keegi ei saaks küüniliselt öelda, et nüüd on ta volikogus ja juba poliitiline isik?

10:38 Artur Talvik
Hea Tarmo, sa vist pole süsteemist hästi aru saanud. Kui ma räägin poliitilisest parteist, siis see on konkreetne juriidilises registris asuv MTÜ, mis on täiesti selgelt eristatav. See, missugusesse MTÜ-sse keegi kuulub, kuuludes ka ühte või teisse parteisse, on iga inimese jumala vaba valik. See on vaba kodaniku vaba valik ja sellesse MTÜ-sse võib seda 1% alati suunata. Küsimus on lihtsalt väga laiades või jämedates pintslitõmmetes. Poliitilised erakonnad ega korteriühistud ei saaks seda raha, riiklikud MTÜ-d ka ei saaks. See on asja mõte. Sellest, kas sa oled või ei ole ühe erakonna liige ja kas sa kuulud või ei kuulu samal ajal MTÜ-sse, ei tohiks küll 1% seaduse puhul mingisugust takistust olla.

10:40 Aseesimees Enn Eesmaa
Karin Tammemägi, palun!

10:40 Karin Tammemägi
Lugupeetud juhataja! Hea ettekandja! Tegemist on kiiduväärse algatusega, aga mu küsimus on selline: miks Vabaerakond selle valitsusele saadab? Kas teil ei jätku endal viitsimist või jõudu seda ette valmistada? Tegemist on seadusmuudatusega. Me oleme Riigikogu ja see on meie töö. Võtke asi ette ja ärge põrgatage seda valitsusele. Jõudu!

10:40 Artur Talvik
Aitäh! Siit me jõuame suurema debati juurde, kui palju Riigikogul üldse on jõudu valmistada ette oma eelnõusid. Meiesugune väike fraktsioon võiks seda küsimust veel omakorda võimendada. Nagu ma ütlesin, see eelnõu puudutab väga palju teisi seadusi ja sellepärast me põrgatame selle valitsusele. Valitsusel on aparaat, mis on ette nähtud selleks, et ta teeks tööd. Riigikogus kahjuks sellist aparaati piisavalt ei ole. See ongi põhjus, miks me niimoodi otsustasime. Tahes-tahtmata me eeldame, vaadates

ametnike hulka ministeeriumide juures, et neil on rohkem potentsiaali teha väga detailideni läbi mõeldud seaduseelnõu.

10:41 Aseesimees Enn Eesmaa
Andres Herkel.

10:41 Andres Herkel
Aitäh, austatud juhataja! Austatud ettekandja! Ma tuletan kõigepealt eelmisele küsijale meelde, et Vabaerakonna fraktsioon on vist ainus, kes on ka omalt poolt selles Riigikogus suhteliselt suuremahulisi tervikeelnõusid ette valmistanud. Aga probleemi lähtekoht on ilmselt see, et tegelikult sõltuvad vabaühendused hirmsuurel määral riigi rahastamisest, kas valitsussektorist või valitsemisega seotud sektorist, kui liita juurde omavalitsused ja valitsussektoriga seotud sihtasutused ja fondid. See materjal, millele eespool viidati, ütleb, et 2015. aastal oli see määr 141 miljonit ehk 65% MTÜ-de kõigist tuludest. Minu küsimus on, miks see nii on, kuidas seda muuta ja kuidas muudab selline sõltuvussuhe tegelikult nendesamade vabaühenduste n-ö iseloomu, võib-olla ka psühholoogilist kliimat ja tegusust.

10:42 Artur Talvik
Aitäh! See ongi üks suur probleem – kui vabad on vabaühendused, kui niimoodi retooriliselt küsimus õhku visata. Kahetsusväärselt on tõepoolest tekkinud päris suur institutsionaalsete vabaühenduste hulk, mis aina kasvab. See, kuidas nad oma tegevust jätkata saavad, sõltub otseselt poliitilistest otsustest. See 1% seadus on üks võimalus, kuidas lõhkuda seda lähenemist ja anda vabaühendustele vabadust juurde, pöörata vabaühenduste nägu rahva poole. Eriti olukorras, kus me näeme, et annetuste osakaal ei ole ühiskonnas tõesti kasvanud, vaid on aastaid n-ö kännu taga kinni seisnud. Nii ta on.

10:43 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Helmen Kütt!

10:43 Helmen Kütt
Tänan, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Kõigepealt ma kasutan võimalust tervitada oma meest, kuna on otseülekanne. Ja ütlen kohe, et erinevalt eelkõnelejatest, küsimuste esitajatest teab minu mees täpselt, kui palju ma olen annetanud. Minul selles mõttes hirmu pole – on annetatud. Aga tahan küsida ka tõsiselt huvitava küsimuse. Nimelt, kas valimisliit, kui ta on registreeritud MTÜ-na, kandideerib kohalikel valimistel ja mille on moodustanud erakonda mittekuuluvad inimesed, on teie mõttes poliitiline ühendus või ei ole? Teadupärast kandideeritakse kohalikel valimistel võimu ja otsustusõiguse nimel ning tavaliselt moodustatakse valimisliidud just nimelt selleks, et esindatud oleks need inimesed, kes ei taha erakondadega liituda või soovivad kohapealset asja arendada. Olen ise pikalt olnud kuskile erakonda kuulumata valimisliidu Kodune Viljandi liige, nii et mind huvitab teie seisukoht.

10:44 Artur Talvik
Valimisliidud on ennekõike seltsingud. Me oleme varem esitanud ka eelnõu, mis puudutab valimisliitude rahastamist – seda, kuidas suunata osa erakondade rahast valimisliitudele. Selle eelnõu me oleme esitanud, aga kahjuks ei ole see tänase päevani läbi läinud. Me näeme seda ikkagi nii, et valimisliidud on ebavõrdses seisundis ja nende rahastamise süsteem võiks olla veidikenegi erakondadega võrdsustatud. See oleks see koht, kuidas saaks valimisliitude elu paremaks teha.

10:45 Aseesimees Enn Eesmaa
Urve Tiidus, palun!

10:45 Urve Tiidus
Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Teie ettepanekus on punkt 1.3, kus te ütlete, et Vabariigi Valitsus peab välja töötama regulatsiooni, mis tagab, et eraldatud rahasummasid kasutataks õiguspäraselt ja läbipaistvalt. Selleks tuleb omakorda tegevus ümber korraldada Rahandusministeeriumil, kes teostab järelevalvet rahakasutuse õiguspärasuse ja läbipaistvuse üle. Tooge palun mõni konkreetne näide,

kuidas Rahandusministeerium teostab õiguspärasuse järelevalvet vabaühenduste üle, kelle tegevuste palett on ülimalt mitmekesine. Ma oleksin väga tänulik, kui te oskaksite seda konkretiseerida.

10:46 Artur Talvik
Aitäh! See on hea küsimus ja teatud mõttes dilemma ka meile. Ühest küljest me tahame, et selles süsteemis oleks ülivähe bürokraatlikkust. Teisest küljest peaksid nõuded nendele vabaühendustele tähendama seda, et nad on kohustatud oma aastaaruanded kuskile avalikult üles riputama – mitte ainult registrisse, vaid oma kodulehele –, et inimesed saaksid jälgida neid tegevusi, mida nad on teinud. Selle kohta tuleks aru anda, aga mitte Rahandusministeeriumile – nad peaks aru andma oma rahastajatele, inimestele, kes on neile raha suunanud, või kogu ühiskonnale laiemalt. See on asja tuum. Kuidas seda täpselt teha? Teid on erinevaid, aga läbipaistvus ja avatus peaks olema printsiip number üks.

10:47 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Külliki Kübarsepp!

10:47 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Hea ettekandja, mul on sulle natuke teoreetiline küsimus. Siin on mitmel korral öeldud, et võib-olla ei peaks erakonnad siia alla kuuluma. Toon näite. Hiljuti olid Itaalias parlamendivalimised. Seal oli 2017. aastani just nii, et inimesed said 0,2% endale tagastatavast tulumaksust suunata parlamendierakondadele. 2017. aastast lõpetati see asi ära: erakonnad toituvad nüüd ainult annetustest, mitte mingisugust riigi toetust seal enam ei ole. Mis võiks olla tagajärg, kui Eestis oleks samamoodi – erakondi rahastataks ainult selle 1% alusel ja nad ei saaks riigilt seda 5,4 miljonit eurot? Kas sellel oleks positiivne mõju?

10:48 Artur Talvik
See oleks päris huvitav lahendus. Aga kui me erakondi selle 1%-ga toetama hakkaks, siis peaks kindlasti erakondade riiklik rahastamine ära lõppema. See 5,4 miljonit peaks siis olema selle 1% katteks – sellisel juhul oleks see väga tervitatav lahendus. Inimesed näitaksid konkreetselt kord aastas oma suhtumist erakondadesse. See võib mõnda päris valusalt näpistada ja mõnele päris heaks preemiaks olla. Eks see on ka üks meetod, kuidas poliitikat rohkem näoga rahva poole pöörata.

10:49 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Keit Pentus-Rosimannus!

10:49 Keit Pentus-Rosimannus
Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Vabaühendused ei suhtu sugugi mitte väga üheselt sellesse ettepanekusse. Kas te olete kaasanud vabaühendusi selle ettepaneku väljatöötamisse? Kui jah, kas te saate lühidalt lahti rääkida, millised on olnud nende arvamused, mida on vabaühendustelt selle eelnõu kohta kosta olnud?

10:49 Artur Talvik
Jah, see on tõsi: eriti sellelt seltskonnalt, kes kutsub ennast vabaühenduste eliidiks, on kõvasti kriitikat olnud. Ma proovin minna mööda neid punkte, mida nad kritiseerinud on. Üks asi, mida nad on kritiseerinud, on see, et hästi palju raha hakkab minema reklaami peale. Meie vastuargument on, et see ongi oluline, et vabaühendused annaksid teada oma tegevustest ega piirduks rahastajatele ühe aruande tegemisega, mis olekski kõik. Teine asi: kardetakse, et võib-olla väheneb muude rahastusallikate osakaal. See on poliitiliste otsuste küsimus. Meie eesmärk ei ole muid rahastusallikaid vähendada, vaid tekitada üks rahastusallikas juurde.
Veel on nad öelnud, et see süsteem konkureerib annetustega. Inimestele jääb justkui vale mulje: neile tundub selle 1% raha suunamisel, et nad teevad tohutu annetuse. Aga meie jällegi väga rõhutame, et see ei ole annetus ega n-ö filantroopia õppimine, vaid see on võimalus osaleda riigieelarve suunamisel. Pigem oleks tegemist kaasava eelarvega. Ma kahtlustan, et siin võib olla ka seda, mis eliidi mõtlemises ikka tekib – meie teame rohkem kui teised. Võib-olla on neil see hirm, et nende osakaal poliitika

kujundamisel väheneb. Ma väga loodan, et see nii ei ole. Kui rääkida teiste suurte MTÜ-dega, siis nendele see süsteem väga meeldib ja nad väga ootavad seda.
Üks asi on veel. Näiteks EMSL kardab, et hakatakse toetama kohalikke organisatsioone ja katusorganisatsioone toetatakse vähem. Meie ütleme, et see olekski väga positiivne, kui väiksemad ja keskmised organisatsioonid saaksid toetust. Nende kaudu saaks ju ka keskorganisatsioon või katusorganisatsioon liikmemaksu abil rohkem vahendeid. Aga ilmselt ei julgeta selle peale mõelda, et katusorganisatsioon peaks oma liikmetelt rohkem raha küsima. Inimesed ei näe justkui väga kaugele, arvates, et siis ju suuri, üldfilosoofilisi probleeme ei lahendata, hakatakse pigem oma kodukandi probleeme lahendama. Meie näeme, et see ongi jumala õige: kui sa saad aru oma kodukandi probleemidest, siis sa ühel hetkel laiendad ka probleemidest arusaamise ringi.

10:53 Aseesimees Enn Eesmaa
Mihhail Stalnuhhin.

10:53 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Mul on täpsustav küsimus. Eelnõu seletuskirjas te märgite ära Eesti ühiskonna mitu tähtsamat probleemi, sh juhitava demokraatia. Siin võiks muidugi küsida, et kui ta on juhtimatu, eksleb pimedas metsas ja tal juhti ei ole, siis kuidas seda nimetada. Aga ma ei hakka norima. Tooge palun näide, kuidas muudaks see eelnõu, juhul kui ta vastu võetakse, juhitud demokraatia millekski muuks. Eriti siis, kui demokraatiat juhitakse isegi mitte Eestist, vaid kuskilt väljastpoolt, näiteks Brüsselist või veel kaugemalt. Härra Ligi arvab, et seda juhitakse näiteks Moskvast. Tõlgendage palun seda juhitavat demokraatiat. Mis asi see on teie mõistes?

10:54 Artur Talvik
Pigem on tegemist nn poliitilise kintsukaapimisega, millest ma rääkisin. See on olukord, kus mõni vabaühendus või tema eksistents sõltub poliitilistest otsustajatest. Kui sul on häid tutvusi poliitiliste otsustajate hulgas, siis on sul võimalus paremini vahendeid saada. Või vastupidi: kui riiklikust allikast või mõnest ministeeriumist korralikku toetust saav vabaühendus on hästi manipuleeritav, st ametnik – rääkimata poliitikust – ütleb, et kui te selle, teise või kolmanda asjaga nõus ei ole, siis on muidugi võimalik, et me vähendame teie toetust. Ausalt öeldes me tahame lõhkuda või üldse ära kaotada seda süsteemi, kus toimub asjade suunamine otsestest juhtnööridest lähtuvalt.

10:55 Aseesimees Enn Eesmaa
Urmas Kruuse.

10:55 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Väga auväärt ettekandja, teie ettekandest ja ka küsimustest kõlas läbi, et meil on paha ja oskamatu riik ning *a priori* väga head vabaühendused, mis peaksid saama raha ükskõik mis hinna eest. Samas, kui me vaatame kohaliku elu tasandit, siis ka seal ei pruugi kõik otsustajad olla poliitikud. Te nimetasite, et poliitikud ei tohiks otsustada ka vabaühenduste rahastamise üle, aga kohapeal on tegelikult olemas eksperdigrupid – kultuuriinimesed, kogukonnainimesed –, kes otsustavad. Minu teada on Eesti Euroopa Liidus üks kõige paremini korraldatud Leader-rahastajaid, kes väga suure protsendi sellest rahast jagab Leader-MTÜ-de kaudu. Kas meie demokraatlikus süsteemis on midagi nii valesti, et me tahaksime, et keegi meie eest annetaks või teeks meie eest otsuseid, ja me ei taha vabatahtlikult annetada? Samas ma olen nõus ka sellega, et sissetulekud ei pruugi olla tõusnud, sellepärast et paljude palk ei ole palju aastaid tõusnud.

10:56 Artur Talvik
Ei, midagi pole valesti. Me teeme veel paremaks. See ongi asja eesmärk – teha asju veel paremaks. Ja kui Leaderi juurde tulla, siis ma olen selle suhtes ka üsna kriitiline: just sellest aspektist, et väga paljud kohalikud omavalitsused näevad Leaderi rahastust kui kohaliku omavalitsuse eelarve osa. See mõttelaad on täiesti vale. Leaderi esmane eesmärk oli ja on siiamaani see, et tegu on kolmanda sektori rahastusega, ning rahastamise otsused teevad ettevõtjate, vabaühenduste ja avaliku võimu esindajad ühiselt.

Kahetsusväärselt on nii, et kui vaadata Leaderi juhatusi – ma olen sellele oma Leader-piirkonnas väga palju tähelepanu pööranud –, siis isegi kui neisse kuuluvad inimesed esindavad seal mõnda MTÜ-d, on nad ikkagi otsapidi kuskil vallavalitsuses või mõnes vallaorganisatsioonis, kui hakata tausta vaatama. See on päris kurb pilt: esmane eesmärk ei ole Eestis päris hästi täidetud, seda võiks palju paremini teha. Teisest küljest on Leaderist saadud raha eest häid asju tehtud, selle vastu ma ei vaidle. See on hea rahastu, mis ei peaks ära kaduma, aga kohaliku omavalitsuse kontrolli või suunamist võiks seal ikkagi vähem olla.

10:59 Aseesimees Enn Eesmaa

Aitäh ettekandjale! Juhtivkomisjonis toimunud arutelust annab ülevaate ja küsimustele vastab rahanduskomisjoni liige Jürgen Ligi.

10:59 Jürgen Ligi

Härra juhataja! Austatud kolleegid! Komisjon arutas eelnõu 20. märtsil ja tutvustas seda mõistagi Artur Talvik. Juhataja tutvustas juba protseduure, et meil on siin hääletus ja üks lugemine. Muudatusettepanekute tähtajaks määras Riigikogu juhatus 1. märtsil kell 17.15, aga seda võimalust ei kasutanud mitte keegi. Selliste eelnõude puhul valitsus arvamust ei avalda. Küll aga oli komisjonis valitsus esindatud Lemmi Oro näol, keda te kõik tunnete ja kes oma väga vaoshoitud moel andis asja kohta kommentaare, mida hinnanguks tõlgituna võiks nimetada kriitikaks. Tema suu läbi saime me kõik kinnitust, et vabaühenduste organisatsioonid ei toeta seda eelnõu.
Ma saan aru, et autor näitas nende ühenduste suhtes halvakspanu oma sõnakasutusega, aga mina võin küll nende motiive oma praeguse ja varasema elu põhjal üsna positiivsena tõlgendada. Ma usun, et see kriitika, mis komisjonis kõlas, põhjendab nende motiive üksjagu. Näiteks enesele suvaotsustega raha suunamist on nad ikkagi tauninud, nad tahaksid kollektiivsemat ja sihipärasemat raha jagamist.
Suur küsimus, mida peaks muidugi alati valitsuselt küsima – kui ka ei oleks seda praegust ettepanekut –, on see, et kust valitsus teab, et tulumaksu määr peab olema just selline, kui ta ei tea, kuidas seda raha kasutada, ja annab selle kellegi teise kätte. Üldiselt kiputakse ikkagi nendes riikides, kes meie eeskujud on, uskuma, et maksuraha kuulub valitsuste ja parlamentide pädevusse, kes langetavad selle üle otsuseid.
Mõned detailid ettekandja sõnavõtust, ettekandest vajavad kõigepealt ülekäimist. Komisjon ei saanud selgust, mida mõtlevad autorid riiklike vabaühenduste all. Ka see jaotus, mida autor puldistki seletas, ei kipu sellisel kujul toimima, aga võib-olla jäi ta jutt poolikuks. Selle 1% laia populaarsuse kommentaariks, et need riigid, kes seda kasutavad, ei ole tavaliselt riigikorralduses meie suurimad eeskujud. Asi ei ole muidugi nendes riikides, vaid selles, et kuigi meil ei ole kogu analüüsi selle meetme rakendamise kohta, jäi siiski kõlama, et pigem on tegemist kirikumaksuga, mitte niivõrd kuhu iganes maksuraha suunamisega. Kogudused on tõepoolest see koht, kuhu see raha on ajalooliselt või praktiliselt läinud. Komisjon vaatas üle ka regulatsioonid. Peab juhtima tähelepanu, et komisjonis autorid ei rõhutanud seda, et siin ei ole tegemist annetusega. Küll aga on annetus analoog, mida peaks pakutava alternatiivina kirjeldama. Annetustest ja õigustest, kui mitte lisada, et heategevusest, räägib tulumaksuseaduse § 11. Füüsiline isik võib annetada 50% oma aastasest maksustatavast tulust, aga mitte rohkem kui 1200 eurot. See on üks oluline põhimõte, et siin kehtib lagi. Ja see on tema enda raha, mida ta annetab – see on veel olulisem. Juriidiline isik võib annetada 3% palgafondist või 10% kasumist. Siin ei ole tegemist riigieelarve rahaga. Annetuse üks põhitunnus on ikkagi see, et raha andja kannab ise seda koormust, millele võib lisanduda maksusoodustus teatud tingimustel. See, mida autorid pakuvad, on selgelt ühise raha andmine. Aga ühine raha on üldiselt ette nähtud ühiskondlike asjade tegemiseks sihipäraselt ja avalike reeglite järgi, mitte üksikisiku valikul.
Väga huvitav on muidugi asjaolu, et autor tunnistas, et seda 1% võib mitut moodi tõlgendada. Tõepoolest, kui me ütleme 1% tulumaksust, siis võib tekkida küsimus, kas see on üks protsent või üks protsendipunkt – vahe on ju viiekordne. Kui vaadata eelnõu teksti ja võrrelda seda pealkirjaga, selgub, et vahe ongi viiekordne, sest räägitakse 1% maksustatavast tulust, st mitte tulumaksust, vaid tulust. See on juba päris korralik raha. Jäme arvutus ütleb, et eelarve mõttes on küsimus suurusjärgus pool miljardit eurot, mis võiks olla üks põhjus, miks valitsus siiski peaks oma arvamuse välja ütlema. Nähtavasti ei oleks see ühegi eelarve mõttes vastuvõetav, kui eelnõu realiseeruks kas või tagasihoidlikus ulatuses.
Veel kõlas siit puldist märksõna "kaasav eelarve" ja et siis ju otsustatakse. Põhimõtteline erinevus on

selles, et kaasava eelarve valikud annab ette valitav kogu, kes lõppkokkuvõttes kinnitab ka hääletuse tulemuse. Ta võib seda loomulikult kuidagi delegeerida, aga need valikud alluvad siiski mingitele arengukavadele ja arusaadavatele ühiskondlikele eesmärkidele, mitte Lapiku Maa ühingule, mida pakkus meil siin välja Madis Milling. Tema Lapiku Maa ühingule ei saa seda raha tõenäoliselt kunagi suunata.
Autorid rääkisid palju ka sellest, et selline panustamine näitab vabaühenduste ühiskondlikku vajalikkust. Pigem kõlas selle kohta siiski kriitika, et seda näitavad mingid muud asjad. Kui sa ise ei panusta ja mingi valiku taga on emotsionaalsed argumendid, siis see ei ole niivõrd ühiskondlik, vaid pigem isiklik vajadus. Ühiskondlikust vajadusest antakse teada pigem avaliku eelarve kaudu, ühiskondlikku raha jagatakse demokraatlike ja avalike protseduuride kaudu. Nagu öeldud, võivad teatud tingimustel lisanduda maksusoodustused, st maksuosa saadakse tagasi, aga sellele kehtib lagi. Selle detaili mõte on, et riik ei toimi aktsiaseltsi põhimõttel, kus sa saad proportsionaalselt suurema hääleõiguse vastavalt oma tulu suurusele. Ei, see on koht, kus rahakoti paksus ei määra. Ühiskassa moodustatakse ühiste asjade ja ühiste vajaduste tarbeks ning seda nimetatakse riigi- või kohalikuks eelarveks.
Veel äratas diskussioonis tähelepanu see, et kui sai küsitud, kas oma spordiklubile annetades, mis on ju avalik tegevus, võib endale selle raha eest varustuse osta, siis ütlesid autorid, et see ei ole mingi probleem. Korruptsioonivastase komisjoni esimehele ütlen tähelepanu juhtimiseks, et korruptsioonivastane seadus näeb sellistes asjades, avaliku raha endale suunamises, ette vähemalt toimingupiiranguid. Meil on olnud ka prominentseid süüdimõistmisi sel teemal. Nii et kehtivates seadustes on vastupidine hoiak ja reeglina võetakse sellistelt ühingutelt, kes endale, oma liikmetele, raha suunavad, ka maksusoodustus ära. Selle mõõt, kas tegu on ühiskondliku vajadusega, on ikkagi MTÜ-de nimekiri, kus on kirjas tulumaksusoodustusega ühingud. Ja viimastel aastatel on tehtud üks täiendus: sotsiaalvaldkonda kuuluvad MTÜ-d, näiteks puudega inimeste organisatsioonid, on erand.
Kui autor kasutab juba sellist sõna nagu "susserdajad" – ta tegi seda komisjonis ja täna siingi –, siis peab ütlema, et üksikisikute märgistamine susserdajatena, olgu plakatitel, sõnavõttudes või kus iganes, on midagi, mida tuleks tõendite puudumisel taunida. Maksuseaduste tegemisel ei kasutata sõna "susserdajad", sest alati jälgitakse väga rangelt, et maksud ei oleks välditavad ega kombineeritavad. See on üldine maksunduse põhimõte. Siin ei ole küsimus susserdamises ega kellegi konkreetse kahtlustamises, vaid selles, et majanduslik huvi tingib sellised otsused. See ei ole riigi huvides, et keegi oma kasuks kuhugi raha suunab, ja siin on jutt ühiskondlikust rahast.
Komisjonis küsiti veel süsteemihalduse, arvestuse pidamise ja järelevalvekulude kohta. Vastus vist kõlas mõneti ka siin puldis, aga komisjonis oli jutuks, et ideaalne oleks koostada arvutiprogramm ja vajadusel teha pistelist kontrolli. Juhul kui sellised operatsioonid ei ole taunitavad, on muidugi järgmine küsimus sellise kontrolli mõte.
Veel juhiti tähelepanu, et Eestis on koostatud kodanikuühiskonna arengukava, ning sooviti teada, kuidas tagab selline raha otsene eraldamine eesmärgi täitmise, mis on arengukavas välja toodud. Vastus oli, et aktiivseid vabaühendusi ja annetusi võiks rohkem olla – protokoll ütleb nii. Ma osutasin samale asjale, et kuidas saaks sellisel rahajagamisel olla parem ühiskondlik eesmärk eelarve puhul. Tegelikult on ju tegemist eelarveraha suunamisega. Kuidas on see parem ühiskondliku vajalikkuse kriteerium, kui seda tehakse ühiskassast isiku valiku põhjal? See vastuolu jäi kogu sellest eelnõu arutelust tugevasti kõlama.
Siin oli juttu ka kintsukaapimisest. Meile komisjonis ei jäänud tugevat muljet, et see oleks vähem kintsukaapimine kui riiklik tulumaksu suunamine eelnõuga. Loomulikult on vabaühenduste rahalised probleemid reaalsus. Aga see arvamus, et eelarveraha suunamise alus on poliitiline suva, mis on taunitav, ja et vabaühendustele suunatav raha muutub automaatselt mittepoliitiliseks ja õilsaks, juhul kui seda ei saada taotluste põhjal, ei jäänud ikkagi komisjonis domineerima.
Kokku võttes tegi komisjon otsused, mille vilju te näete: siia määrati kõnelema siinkõneleja sel kuupäeval, kui ta siin on. Kodukord näeb vist ette nii üle kinnitada. Aitäh!

11:14 Aseesimees Enn Eesmaa

Esimese küsimuse esitab Andres Ammas.

11:14 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja, siiras aitäh huvitava ettekande eest! Aga mõne koha peal ma hakkasin endas, oma mälus kahtlema, kas me olime sinuga ühel ja samal rahanduskomisjoni koosolekul, millest sa kõnelesid. Kui sa ütlesid näiteks, et meile jäi mulje, siis keda sa silmas pidasid ...

11:14 Jürgen Ligi
Komisjoni.

11:14 Andres Ammas
... peale enda? Kuidas see mulje meil komisjonis kujunes? Me ei hääletanud, ei teinud seal midagi. Sa saad aru, millele ma vihjan. Sa kandsid küll ette komisjonis kõlanud põhiseisukohad ja küsimused-vastused, aga võtsid neid praegu ka omalt poolt kommenteerida. Kas selline peakski sinu arvates olema üks hea ettekanne komisjoni nimel või see lihtsalt kukkus sul niimoodi välja?

11:15 Jürgen Ligi
Aitäh! See kukkus mul välja täiesti loomulikult, meelega ja sisuliselt. Kui kirjeldada seda komisjoni istungit, siis ma osalesin seal, ma võtsin sõna ning ma tundsin kaasküsijate repliikidest ja hoiakutest nõusolekut. Ma tundsin ka selle Rahandusministeeriumi eksperdi nõusolekut, kes oli ruumis. Meil oli kohal ka autoritepoolne komisjoni liige, kelle nimi mulle praegu ei meenu, ja kes ei vaielnud meile vastu. Tegelikult oli meil pigem diskussioon Artur Talvikuga. Ta ei olnud väga kirglik vastuvaidleja, ta esitas pigem uusi asjaolusid kriitikute esitatud seisukohtade toetuseks.
Ma ei saa väita, et autorid oleksid põhjalikult tegelenud selle eelnõuga või ka näiteks tulumaksuseadusega. See tuli diskussioonist välja, kas või sellest sõnastusest. Te olete siin ise öelnud Andres Herkeli suu läbi, et te olete ainus fraktsioon, kes ise oma eelnõusid kirjutab. Päris ise ei tasu vahel kirjutada, aga ainus te siiski ka ei ole. Kui ikkagi ei ole selge, kas jutt on ühest protsendist tulumaksust, ühest protsendipunktist tulumaksust või 1% tulust, nii nagu on kirjas eelnõu tekstis, siis sellest ju algab väga palju. Annetused, regulatsioon ja korruptsioonivastase seaduse loogika – see on toimingupiirangute küsimus. See kõik näitab, et tegelikult ei ole selle eelnõuga enne väga palju tööd tehtud. Ma olen sel teemal ruumis viibijatega muljeid vahetanud ja ma ei esita siin ainult oma seisukohta.

11:17 Aseesimees Enn Eesmaa
Helmut Hallemaa.

11:17 Helmut Hallemaa
Aitäh, eesistuja! Hea ettekandja! Mul on paratamatult kaks küsimust, ehkki kodu- ja töökord võimaldab ainult ühe esitada. Üks küsimus tuleneb sinu ettekandes kõlanud väitest kaasava eelarve kohta. Minu arvates sa eksisid ja ma küsin, millel põhines sinu väide. Nendes kohades, mida mina tean, ehk Tartus ja Viljandis on just vastupidi: kaasava eelarve puhul arvestatakse sellega, et seal ei oleks arengukavalised asjad, seal võiks olla midagi täiendavat. Teine küsimus tuleneb sellest, mida sa ka natuke kommenteerisid: kas teil oli põhjalikumalt juttu sellest, et "vabaühendus" ei ole Eestis juriidiline termin? Tegelikult on meil sihtasutused ja mittetulundusühingud, mis ei olegi otseselt kodanikuühiskonnaga seotud, vaid on pigem majanduslikud terminid. Nad on mittetulupõhised. Kas tulevikus võiks olla lahendus see, kui need lüüaksegi lahku, nii et on tõesti vabaühendused ning teised mittetulundusühingud ja mittetulundusühendused?

11:18 Jürgen Ligi
Aitäh! Kõigepealt alustuseks: ma usun, et ma ei eksinud sõnakasutuses. Ma ilmselt ei öelnud, et arengukavades olevad asjad, vaid nendega kooskõlas olevad asjad. Kui Tartu peale mõelda, siis seal ei pandaks näiteks hääletusele silla ehitamist kohta, mille kõrvale arengukava juba silla ette näeb, et meil ei oleks rahastamisel dubleerimisi ega vastuolusid. Aga märkus on iseenesest õige. Avalik võim lihtsalt vaatab, et jama ei tekiks, et populaarsus ei jääks ratsionaalsusega võrreldes liiga palju peale.
"Vabaühendus" ei ole tõepoolest – uudissõna on palju öelda – juriidiline termin. Kõik katsed komisjonis mingit vahet teha ei olnud tegelikult väga põhjalikud. Osutati, et kuskil on riiklikud vabaühendused ja keegi täidab mingisuguseid teistsuguseid ülesandeid. Lõppkokkuvõttes on ikkagi nii, et avaliku raha reeglid, korruptsioonivastase võitluse reeglid jne panevad meie maksuseadustele omad piirid. Ja me ei saa päris suvaliselt ilma terminiteta opereerida ega seadusi kirjutada. (Tuhnib paberites.) Seaduse tekstist me vist "vabaühendust" ei leia, see on ka ettepanek. Jah, kui see on siin sees, siis selle tõttu, et see ei ole eelnõu, vaid ettepanek.

11:20 Aseesimees Enn Eesmaa
Inara Luigas, palun!

11:20 Inara Luigas
Aitäh! Austatud ettekandja! Minu küsimus puudutab otsuse eelnõu sisu. Selle teksti pealkirjas öeldakse, et soovitakse tulumaksu osalist suunamist vabaühendustele. Samas öeldakse selle otsuse eelnõu tekstis, et soovitakse 1% tulumaksuga maksustatavast tulust suunata heategevusele. Ja järgmine punkt puudutab uuesti tulumaksu osalist suunamist. Kas te seletaksite, mida te komisjonis arutasite ja mis see lõppotsus on: mida me siis maksustame, kas tulumaksuga maksustatavat tulu või 1% tulumaksust? Need on kaks täiesti erinevat asja. Kuidas me üldse saaksime täna siin saalis selle otsuse poolt hääletada?

11:20 Jürgen Ligi
Aitäh! Nagu ma viitasin, jäi selles arutelus lahtisi otsi. Me põgusalt juhtisime vastuolule tähelepanu, aga ma ei oska seda asja kokku panna. See on lihtsalt maakera, mis on suurem kui see maakera, mille sees ta on. Ma ei oska seda tõesti kokku panna. Igal juhul ei tohiks tõsimeelselt eelnõusse selliseid asju kirjutada. 1% puhul peaks olema öeldud, kas see on protsendipunkt või protsent. Igal juhul on jutt tulumaksust, aga me ei tea, kummast räägitakse ja kui suur kumbki siin on.

11:21 Aseesimees Enn Eesmaa
Tarmo Kruusimäe.

11:21 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja! Kas käesolev eelnõu, kui see jõustuks, võimaldaks seda, et me saaksime nn DASA-projektile taas elu sisse puhuda? Inimestele, kes meid interneeduse vahendusel jälgivad, teadmiseks, et DASA tähendas demokraatia arendamise sihtasutusi ja neile riigi raha leidmist. Selle praeguse eelnõu kohaselt, kui meil oleks jagada laias laastus 60 miljonit, pudeneks üht-teist ka sinna. Kordan küsimust: kas te näete, et selle eelnõu valguses oleks võimalik finantseerida DASA-sid?

11:22 Jürgen Ligi
Aitäh! Mulle ei ole päris selge selle termini mõte, see, mida teie silmas peate, aga komisjonis seda ei arutatud. Nii palju tuli jutuks küll, et kui väga selgelt räägitakse koguduste toetamisest, mis on ju asi, mille lahusust riigist põhiseaduses mainitakse, ehkki mitte selles sõnastuses, siis millega on välistatud erakondadele raha suunamine samal meetodil. See oleks päris priske noos. Erakondade mõte on selgelt tegutseda mitte ainult liikmete, vaid ka avalikes huvides. Nii et siin on küsimuse kohti küll. Siin saalis küsiti ka sarnast asja valimisliitude kohta ja saime vastuse autorilt, et ta tahaks, et neid koheldaks sarnaselt.

11:23 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Oudekki Loone!

11:23 Oudekki Loone
Aitäh, hea ettekandja, selle ülevaate eest! Te viitasite ettekandes, justkui kõlanuks komisjonis selline arvamus, et maksuraha on kompetentne jagama valitsus ja ainult valitsus ning kodanik tohib küll seda valitsust valida, aga valimistevahelisel ajal tal puuduvad oskused, teadmised ja õigused oma maksuraha üle otsustada. Kas see oli valdav seisukoht komisjonis või teie isiklik seisukoht? Või on see Reformierakonna seisukoht?

11:24 Jürgen Ligi
Aitäh! See oli teie seisukoht ja teie sõnastus. Aga sellele, mis oli komisjoni valdav seisukoht, ei olnud veenvaid vastuargumente, õieti mitteargumente. Seal ei olnud väga tugevat dialoogi, sest autorid ei

vastanud otseselt kriitikale. Nad esitasid n-ö mõtisklusi, mis ei olnud otseselt argument argumendi vastu, ja selliste vastuste pinnalt tekkisid mõned uued küsimused. Nii et ei, ma ei ole siin enda nimel. Ma olen siin komisjoni nimel.

11:24 Aseesimees Enn Eesmaa
Jüri Adams.

11:24 Jüri Adams
Aitäh! Minu küsimus haakub natuke eelmisega. Ehk te mäletate 2015. aasta alguses toimunud valitsuskoalitsiooni läbirääkimisi, millest ka vabaerakondlased osa võtsid. Iga kord, kui keegi meie hulgast kasutas sõnapaari "maksumaksja raha", siis esitasite kas teie või esitas mõni teine reformierakondlane rahvusvahelise killu, et maksumaksja raha on ainult see raha, mis jääb maksumaksjale kätte pärast seda, kui talt on maksud ära võetud. Sellele järgnes niisugune entusiastlik naer kõikide tolleaegsete valitsusinimeste, Reformierakonna inimeste hulgas. Minu küsimus on selline. Ma arvan, et te ka praeguses ettekandes esitasite põhimõtteliselt sama filosoofilist seisukohta. Ma küsin niimoodi, kas seda saaks pidada parempoolseks ja konservatiivseks poliitilise filosoofia ilminguks.

11:25 Jürgen Ligi
Aitäh! Juhul, kui nendel päris valusatel päevadel lõõbiti, siis kindlasti ei korratud seal ühtegi nalja mitu korda. Nii et te mäletate valesti.

11:25 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Urve Tiidus!

11:26 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Vabaerakonna fraktsiooni ettekandja mainis oma sõnavõtus või vastustes, et annetuste osakaal ei ole Eesti ühiskonnas kasvanud. Kas te võite seda seisukohta kuidagi kommenteerida? Empiiriliste vaatluste põhjal, mis kajastuvad loomulikult eelkõige meedias, tundub küll, et annetuste osakaal ja inimeste soov erinevatele ühendustele heategeval eesmärgil raha anda on kasvanud.

11:26 Jürgen Ligi
Aitäh! Empiiria ei ole alati päris täpne, aga komisjonis see väide esitati ja meil ei olnud alternatiivseid andmeid. Natuke peatuti sel teemal, et kui on selge, et vabaühendused on ühiskondlikult nii vajalikud, siis on vaja nendele suunata ka ühiskondlikku raha rohkem kui riigieelarvesse ehk maksude ümberjagamine sedapidi, et riigieelarve on poliitiline suva, nagu siin korduvalt sõnastati, ja vabaühendused midagi väga vaba. Eks annetuste areng ise näitab, kas kodanikud mõtlevad päris nii, et kõik vabaühendused on ühiskondlikult vajalikumad kui avaliku rahaga tehtud ühiskondlikud asjad. Nii et selline mõttekäik oli komisjonis ka. Juhul, kui see summa ei kasva, siis võib hinnang olla hoopis selline, et osa vabaühendusi ei ole ootusi täitnud. Aga mulje on jah selline, et inimesed on lahkema käega kui enne. Mul on ka selline mulje, aga see on ebateaduslik.

11:27 Aseesimees Enn Eesmaa
Urmas Kruuse.

11:28 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Ma saan kinnitada Tartu kogemusest, kus esimesena Eestis rakendati kaasavat eelarvet, et tegelikult selekteeritakse nimekirju, mis avalikkusele lähevad, ja just selle loogika kohaselt, et sinna ei satuks sisse asju, mis on kas ebarealistlikud või mida ei ole mõistlik realiseerida sellises vormis. Ja nendes otsustes ei osale ainult ametnikud. Aga tahan küsida selle autorite väite kohta, et avaliku raha osakaal tegevustes on keskeltläbi 65%. Kas see võiks olla märk sellest, et lähtuvalt meie demokraatia noorusest ja mõnes mõttes meie ühiskonna arengu noorusest

ongi sellisel ajal, kui vabaühenduste tegevus alles juuri ajab, oluline see, et riiklikult ja ühiskondlikult antava toetuse osakaal on suurem? See on nagu osa loomulikust protsessist ning mida rikkamaks ja teadlikumaks ühiskond saab, seda rohkem võib avaliku raha osakaal hakata vähenema.

11:29 Jürgen Ligi

Aitäh! Päris sellises vormis komisjon asja ei arutanud. Mul on protokollis numbrid, et keskeltläbi annetab 60 000 inimest ja umbes 3000 juriidilist isikut. Ma arvan, et 3000 korda on ka minult endalt annetust küsitud, ikka paar korda nädalas. See võib täiesti olla, st ka minu mulje järgi on heategevus veidike tasakaalustumas: inimesed on hakanud rohkem valima ja mõtlema, et küsijad ei ole alati väga tõsiseltvõetavad ega ausameelsed.
Ma otsisin oma postkastist hiljuti märksõna "Swedbank" – kui tahta oma isikliku mulje näidet tuua, mis on küll natuke libe tee, aga komisjoni esimees on mulle suureks eeskujuks, sest tema räägib alati oma isiklikust muljest – ja leidsin rea koolilapsi, kes väga siiralt küsivad raha oma eluunistuste täitmiseks, et just mina olen see, kes nende unistused täidab. Need unistused sisaldavad sõnu "Jaapan", "Mehhiko", "Peruu". Mina pole kunagi suutnud sellistest asjadest unistada, aga millegipärast arvatakse, et mina olen see, kes võiks täita nende unistusi. See paneb natuke mõtlema. Ja see on päris kirju nimekiri, päris tihe voorimine. Samas tegin eilegi – mitte küll suure – annetuse ühte fondi, mille puhul ma tean, et nad tegutsevad õilsal eesmärgil. Aga jah, ma mõtlen, et need valikud on natuke tasakaalustumas. Iga asja jaoks inimesed enam raha ei anna, sest küsijaid on juba nii palju. Nad saavad aru, et kõikidel küsijatel ei ole tõsised probleemid, vaid pigem unistused.

11:31 Aseesimees Enn Eesmaa

Mihhail Stalnuhhin.

11:31 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Lugupeetud komisjoni ettekandja, aitäh! Võin juba kaks ja pool tundi uhkust tunda, et mitte ainult mina ei õpi endistelt rahandusministritelt, vaid ka nemad võtavad õppust. Mul on asjalik küsimus: ega sa ei tea, kas sellised eelnõud läbivad mingi tekstuaalse kontrolli? Ma toon näite. Seletuskirja viimase lehekülje teises, eelviimases lõigus on juttu 2017. aastast. Kui lause algust loed, siis on mõte üks ja kui lause lõpuni jõuad, tehakse järeldus nagu hoopis mingist muust asjast. Ja kui loed teist lauset, siis tekib asjast jälle kolmas ettekujutus. See, millest räägitakse, läheb kolmes erinevas suunas, kas 1%-st või millestki muust. Sa ise rääkisid sellest. Küsimus on aga teine: kas sellised teemad läbivad mingi kontrolli?

11:32 Jürgen Ligi

Vabaerakond ütles, et kontroll on neil vaba, nad ise teevad eelnõu. Ja mõnes mõttes ongi nii, et ei maksa üle kontrollida. Riik ei pea ju vabaühendusi üle kontrollima. Aga kahjuks meie kohus on juhtida tähelepanu nõrkustele ja esitada küsimusi sõltumata oma (mitte)kuuluvusest vabaühendustesse.

11:32 Aseesimees Enn Eesmaa

Aitäh ettekandjale! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Sõna saavad fraktsioonide ja/või komisjonide esindajad. Andres Ammas.

11:33 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Nagu juba ettekandest selgus, ei ole täna arutatav idee originaalne. See ei ole mingi vabaerakondlaste isikupärane väljamõeldis siin saalis, vaid rahvusvahelises praktikas laiemalt rakendust leidnud käsitlusviis, kuidas vabaühendusi toetada.
2016. aasta sügisel toimus Bratislavas üks konverents, kus eri riikide esindajad tutvustasid oma kogemusi selle nn 1% printsiibi rakendamisel. Kui kedagi siin saalis viibijatest huvitab, siis hea meelega jagan teiega materjale tollel konverentsil peetud ettekannete kohta. Ma uurisin neid pisut ja valisin ettekannetest teile tutvustamiseks välja Ungari esindaja oma. Just sellel printsiibil, et Ungaris on seda kõige pikemat aega praktiseeritud – alates 1997. aastast ehk juba natuke üle 20 aasta. Palun vabandust, et tarvitan kõnes paljusid arve, aga loodan, et suudate jälgida.
Enne seaduse kehtimahakkamist ehk aastal 1996 sai Ungaris riigilt toetust umbes 6700 vabaühendust. Neile lisandus järgmisel aastal 2000, kes said riigi toetust edasi, aga kellele ka kodanikud oma 1%

suunasid, ja kohe lisandus veel 6400, kellele kodanikud oma tulumaksuosa suunasid. Ja nii see protsess ka jätkus. Nii et see 1% suunamise võimalus ei asendanud varasemaid muid toetusi riigilt või omavalitsustelt, vaid laiendas toetuse saajate ringi. Kui enne olid Ungaris riigilt tuge saanud vabaühendustest 95% suured, 4% keskmised ja 1% väikesed, siis kodanikud suunasid neile oma tulu nõndaviisi, et tuge said 34% suurtest, 50% keskmistest ja 16% väikestest vabaühendustest. Minu meelest on see väga oluline.
Vaadake, riigiasutustel on mugav luua enese kõrvale mittetulundusühinguid ja sihtasutusi, nimetada neid pidulikult oma partneriteks ja vähendada selle kaudu näiliselt riigiametnike arvu, aga tegelikult on see pisut petukaup. Ja mõistagi on valitsusasutusel mugavam suhelda ühe suure partneriga kui paljude väikestega. Aga see, et selle printsiibi kaudu saaksid toetust ka väiksemad vabaühendused, on tolle näite põhjal küll tõestust leidnud. Juttu on olnud sellestki, kas see printsiip vähendab üldiselt annetatava raha mahtu. Ungaris nii ei juhtunud. 1997. aastal said seal vabaühendused annetusi kokku 25 miljoni euro eest. Nüüdseks, 20 aastat hiljem, on annetuste maht kasvanud neli korda, umbes 100 miljonini, millele lisandus 25 miljonit n-ö 1% seadusest tulenevat raha. Nii et annetuste mahtu ei ole see kuidagi väiksemaks võtnud.
Mis otstarbeks annetati ja kas seda tehti targalt? Ma ei oska seda siit kaugelt täpselt otsustada, aga võin ära tuua valdkonnad, mille jaoks ja kui palju annetati. Kogusummast 38% läks tervishoidu ja sotsiaalvaldkonda, 23% haridusse ja teadusse, mida ka täna siin saalis nimetati, 10% sporti, 14% keskkonnaorganisatsioonidele ja 7% kultuuri. Arvuliselt oli see suhe natuke teistsugune. Esile tõusid spordiühendused: iga neljas 1% seadusest tulu saanu oli kuidagi spordiga seotud. Kõigi nende näidete kõrval …
Kas saaks ka lisaaega?

11:37 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, kolm minutit juurde!

11:37 Andres Ammas
… tahaksin ma viimastel minutitel natuke väljendada ka isiklikku seisukohta, miks on minule sümpaatne see printsiip, mille Vabaerakonna fraktsioon on välja pakkunud. Vaadake, see suurendab kahtlemata sõltumatust – sõltumatust erakondadest, sõltumatust riigi finantseerimisest, sõltumatust kohalikust eelarvest. See on n-ö mentaliteedi erinevus. Ma olen üht täheldanud mitte ainult siin saalis, vaid tegelikult aastakümneid. On palju majandusjuhte, asutuste juhte, omavalitsusjuhte ja kultuurijuhte, kes armastavad öelda "minu haigla", "minu kool", "minu teater", "minu Narva", "minu Jõgeva", "minu Pärnu", selle asemel et öelda "meie". "Minu" võib öelda vilistlane, kes armastab oma kooli ja ütleb "minu kool", või kodukoha patrioot, kes ütleb "minu linn". Aga selles mentaliteedis, mida mina taunin, on midagi bojaarlikku, sellist ülalt alla vaatavat, monarhilikku lähenemist, et mina tean, mis minu rahvale hea on.
Nii et minu meelest oli tänane osutus kaasavale eelarvele kui paralleelile siiski asjakohane. Kaasavat eelarvet on tõesti Eestis Tartu heal eeskujul kasutatud, hiljem ka Viljandis, Kuressaares ja Haapsalus ning kindlasti veel kümnetes kohtades. Jah, seal volikogu natuke sekkub ja vaatab, et kuskile päris rumalasti eelarveraha ei läheks, aga isegi need algsed ideed, mille põhjal valikud tehakse, kogutakse ju kodanike käest. See, et meelitada kodanikke osalema, kaasa rääkima, mitte armuande ootama, on iseenesest väga sümpaatne printsiip.
Minu meelest haakub see natuke selle küsimusega, mida me oleme siin saalis arutanud seoses riigieelarvega. Kas selle sisu üle otsustamine on ka selle saali pädevus või me delegeerime selle ainult valitsusele? Siin on natuke tegu sama printsiibiga. Kas me arvame, et poliitikud on jumalad, jumala asemikud või jumala väljavalitud, kes teavad, kuhu raha targalt suunata, või teavad seda ka kodanikud, kes peavad saama otsustada, kuhu on õige raha suunata? Nii nagu me eelistame riigieelarve debatti siin saalis, mitte ainult valitsusele delegeerimist või lobitööd ministrite hulgas, et oma teejupp või spordihoone saada, toetab Vabaerakond ka sellist lähenemist, kus kodanikel oleks võimalik rohkem kaasa rääkida, millised vabaühendused toetust saavad. Tõepoolest, rahvusvaheline praktika näitab, et kodanikke võib usaldada – see raha ei lähe kuidagi tühja või mõtlematult kuhugi. Uskuge, see raha läheb neile väga asjakohaselt, me võime siin oma kodanikke usaldada küll. Head kolleegid, ma palun teil seda eelnõu toetada!

11:41 Aseesimees Enn Eesmaa
Tarmo Kruusimäe.

11:41 Tarmo Kruusimäe
Hea aseesimees! Head rahvasaadikud! Head töökaaslased! Ka mina usaldan kodanikke ja nende head vaistu, küll aga ei usalda ma millegipärast võimutäitjaid, kohalikku omavalitsust – kogemus on selline. Ma soovitan ka Vabaerakonnale ühte head asja, mida ma üksteist ja pool aastat Tallinna Linnavolikogus toimetades tähele panin: kui te nägite, et te olite heade kavatsuste nimel monstrumi loomas, siis oli teil võimalus linnavolikogus eelnõu tagasi võtta. Praegusest loetelust, kes ei kuuluks selle alla, ma näen, et näiteks keskteleviisioon kui selline on täiesti õigustatud. Ma ei taha edasi rääkida juriidilistest nüanssidest, kuidas linn saab sinna jätkuvalt raha panna.
Tuletan meelde MTÜ-d Ausad Valimised, mida peaks tegelikult mitmedki Vabaerakonna inimesed teadma. Selle eelnõu kohaselt on tegemist täiesti vinks-vonks asjaga. Meenutan ka DASA-sid, demokraatia arendamise sihtasutusi. Iga aktiivne inimene – ja siin on igaüks 101-st aktiivne – on osaline väga mitmes MTÜ-s. Nii mitmelgi on tagataskus veel paar MTÜ-d, mis on tegutsenud kaks või kolm aastat. Kui nüüd rääkida reklaamikampaania korras sellele või teisele MTÜ-le tuntuse saavutamisest, siis tegelikult võidab selle võidujooksu ju see, kes suudab enda ideid tutvustada. Need MTÜ-d, kes ei saa ega oska piisaval määral enda tegevust tutvustada, ei saa loota võrdset kohtlemist. Seega me loome eelise sõnaosavatele, mis tähendab seda, et MTÜ-d hakkavad oma rahaga sõnaosavaid eestkõnelejaid palkama. Meie näitlejad saavad kordades rohkem tööd. Nad räägivad, et Punaõun Põske MTÜ ootab teie abi, sest täna on südamepäev. Olge head inimesed ja mõelge selle enda 1% peale! Punaõun Põske mõtleb ainult teie lastele, et ka nende süda oleks terve aastakümnete pärast, et see töötaks.
Me oleme kummalises olukorras, kus haigekassa kiratseb, aga meis ei tekitata jõulude ajal seda siirast jõulutunnet. Aeg-ajalt on ikka piinlik ja sa paned teleri kinni, sest jälle küsitakse abi ühe, teise ja kolmanda asja jaoks, millega riik iseenesest hakkama ei saa. Ja siis on seal need koletud lood sellest kõigest. Minul oli jõuludest hoopis teine ettekujutus, kui neid sai peetud Lasnamäel paksude kardinate taga.
See eelnõu ei fikseeri ära, kustmaalt on tegu poliitiliste erakondade ja nendega seotud ühendustega ja kustmaalt nad ei ole seda. Praegu on asi äärmiselt lihtne: kahe erakonna kaks liiget teevad koos ükskõik millise MTÜ ja see hakkab teenimagi nende kahe erakonna huve. Minu meelest me peaksime annetuste puhul üle vaatama, mil moel neid praegu kogutakse. Minu meelest tegeleb Objektiiv ebaeetilise väljapressimisega vanainimestelt, saates neile järjepidevalt kirju, et kui te nüüd kohe rahalist annetust ei tee, siis juhtub midagi koletut. Ma arvan, et neid kirju on juba kõik Riigikogu liikmed näinud, kuidas – minu väite kohaselt – seda raha välja pressitakse.
Muidugi me tahame rääkida, et tegelikult propageeritakse maailmavaatelisi seisukohti, kaitstakse hoopis teisi seisukohti, ja rahastus juba tuleb. Aga ma tahan öelda, et see eelnõu ei muuda minu silmis mitte midagi paremaks. Küll aga annab see spekulantidele ja muudele inimestele võimaluse selleks, et läheb lahti tormijooks: kui seda menetletakse veel aasta, hakatakse homme suurel hulgal MTÜ-sid registreerima. Tsitaat filmist "Arabella, mereröövli tütar": "Võib-olla on Kanakuudi Aadul õigus, äkki ajab headusega rohkem nodi kokku." Mina kahjuks seda eelnõu ei toeta. Aitäh!

11:46 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Oudekki Loone!

11:46 Oudekki Loone
Head kolleegid! See eelnõu puudutab iseenesest kahte tõsist asja, millest me võiksime tõepoolest rohkem kõnelda. Esimene neist on sisuliselt see, kuidas saaks kodanik valimistevahelisel ajal rohkem osaleda selles, kuidas asju korraldatakse, kaasa arvatud maksupoliitikas. Paljudes riikides on tõepoolest seesugused mehhanismid, millega saab ühte osa inimese isiklikust tulumaksust suunata teatud laadi organisatsioonidele. Tihti on need vabaühendused, tihti on need ülikoolid, tihti on need uurimisasutused. Need on niisugused asutused, mis tegutsevad ühiste huvide nimel eesmärgiga parandada inimeste ühist elu või abistada kedagi. Nad võivad tegeleda millegi strateegilisega või ka millegi sellisega, mis on väikesele kogukonnale oluline ja mida toetaks võib-olla ka teised, kes aga ei tea, et see on olemas. Näiteks Antsla külaselts on Antsla linnale väga-väga oluline. Nii et ma räägin seda laadi asjadest, mida võiksid kõik sealsed inimesed tahta toetada. Iseenesest on see teema, mida peaks

kindlasti arutama.
Nagu me arutelust kuulsime ja siit ise lugesime, on see eelnõu väga kitsas: see püüab defineerida ainult teatud laadi MTÜ-sid, vabaühendusi. Tõenäoliselt jääksid siit isegi liikumised välja. Nii et tekivad seda laadi küsimused. See jätab natuke niisuguse mulje, et siin üritatakse väga kitsale sihtgrupile lemmikseadust teha, mis iseenesest ei ole hea suund, kuigi see teema vääriks kindlasti põhjalikumat arutamist.
Teine sügav probleem on tõepoolest see, mis on poliitilise kokkuleppe küsimus: millist osa makstavast tulumaksust – mitte tulumaksuga maksustatavast tulust, nagu eespool kõnelnud juba mainisid – ja mis laadi eesmärkidel võiks inimene ise suunata. See on küsimus, mille me peaksime vaidlema selgeks siin saalis ja komisjonides ning siis andma valitsusele täitmiseks otsuse. See ei ole tegelikult miski, mida peaks tegema valitsus. See on midagi, mida meie siin peaksime tegema.
Jah, tõepoolest, see on keeruline. See, et valitsusel on nii palju ministeeriume ja meil ei ole isegi mitte ühte nõunikku inimese kohta, häirib meie tööd. Aga see ei tähenda, et see oleks võimatu. Ma teen kolleegidele ettepaneku võtta see kiirustades tehtud ettepanek päevakorrast maha, aga minna selle tööga sisuliselt edasi. Valmistame ise ette korraliku seaduseelnõu, laskmata valitsusel teha tööd, mis on meie töö. Meie oleme ju lõppude lõpuks seadusandjad. Ärme anname ise alla! See eelnõu on natuke allaandmine ja sellist allaandmist ei saa tõepoolest toetada. Aga idee on hea – arutame edasi. Aitäh!

11:49 Aseesimees Enn Eesmaa

Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Eelnõu 589 kohta ei ole muudatusettepanekuid esitatud. Kuna seda eelnõu arutatakse vaid ühel lugemisel, siis korraldame paari minuti pärast lõpphääletuse.
Austatud Riigikogu, kuna eelnõu 589 vastuvõtmiseks on vaja Riigikogu koosseisu häälteenamust, siis teeme palun kohaloleku kontrolli.
Kohaloleku kontroll
Kohal on 32 Riigikogu liiget.
Vaatamata sellele panen hääletusele Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele seoses tulumaksu osalise suunamisega vabaühendustele maksumaksja poolt" eelnõu 589. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Eelnõu poolt hääletas 10 ja vastu oli 14 rahvasaadikut, erapooletuid oli 2.
Mäletate, selleks, et eelnõu oleks vastu võetud, oleks pidanud selle poolt hääletama vähemalt 51 Riigikogu liiget. Järelikult ei leidnud eelnõu 589 Riigikogu toetust ja langeb menetlusest välja.
Austatud kolleegid, head tööpäeva jätku teile! Kohtume siin saalis homme kell 13.

Istungi lõpp kell 11.54.